

Sterkt voksende ulikheter i Kina og India

India og Kina hylles for sin raske teknologiske utvikling, økonomiske vekst og evnen til å stå i mot krisen i verdensøkonomien. – Men er vi opptatt av det økende gapet mellom fattige og rike innbyggere, er det disse landene vi skal være mest bekymret for, sier *Dan Banik*.

Av Trine Nickelsen , Publisert 7. okt. 2010

Dan Banik er førsteamanuensis og forskningsleder ved Senter for utvikling og miljø (SUM), Universitetet i Oslo. Tidligere i år kom han ut med boka *Poverty and Elusive Development*, hvor han blant annet diskuterer den økonomiske og sosiale utviklingen i India og Kina.

Apollon har invitert ham og professor i samfunnsøkonomi, *Kalle Moene*, til samtale om de nye økonomiske stormaktene i Øst. Moene leder et av UiOs sentre for fremragende forskning: Senter for studier av likhet, sosial organisering og økonomisk utvikling (ESOP).

– At Kina og India begynte sin utviklingsprosess samtidig for drøyt 60 år siden, gjør landene spesielt interessante å sammenlikne: I 1947 fikk India full uavhengighet fra England og startet opp med sine utviklingsprogrammer. To år senere ble folkerepublikken etablert i Kina under ledelse av Mao Zedong, og et program for å få til et klasseløst, kommunistisk samfunn ble satt i gang, påpeker Banik.

Kina gjør det best

Han viser til at den økonomiske veksten i de to landene var omtrent den samme i de første 30 årene. Tidligere forskning slår fast at fordelingspolitikken i folkerepublikken har vært svært vellykket de siste tre tiårene, og at Kina har oppnådd en voldsom bedring i helse og levealder hos befolkningen.

– Et blick på ulike utviklingsindikatorer i dag, er nok til å slå fast at Kina fremdeles ligger mye bedre an enn India. Det gjelder andelen fattige, legetetthet, andelen barn på skole, infrastruktur, mødredødelighet og barnedødelighet, for å nevne noe: På alle utviklingsindikatorer er Kina betydelig bedre enn India, konstaterer Banik.

PRODUSERER FATTIGDOM: – Det er på tide å rette oppmerksomheten mot omfordelingsproblemet, og ikke minst ulike måter middelklassen og de rike opprettholder og sågar *produserer* mer fattigdom, understreker Dan Banik.

(Foto: Francesco Saggio)

Oppblåste tall

Kalle Moene mener det nok er riktig at Kina ligger foran. Men tall som skal illustrere utviklingstrekk over lange perioder, er alltid problematiske, påpeker han.

– Ta for eksempel de høye tallene for den økonomiske veksten i Kina. De er trolig oppblåste av to grunner. For det første måles realvekst i konstante priser. Men i Kina blir noe av produksjonen målt i løpende priser, slik at produksjonsveksten overvurderes. For det andre får lokale kadre gjerne bonus når de kan rapportere høye produksjonstall. Da er det lett å komme til å overdrive produksjonsveksten.

En viktig følge av demokrati, mener han, er at innbyggerne fritt kan diskutere om for eksempel veksttallene er riktige eller ikke, noe som kan lede til mer realistiske anslag for India enn Kina.

Verdens mest gjerrige utviklingsland

– Likevel – selv om tallene har svakheter, tror jeg mønsteret er nokså klart – også når det gjelder fattigdom. Ser vi på ekstrem fattigdom – andelen av befolkningen som lever på mindre enn en dollar dagen – hadde Kina høyere fattigdom enn India i 1980, men klart mindre enn India i 2005. Kina har kommet ned på omtrent ti prosent av fattigdommen landet hadde i 1980. Målt på samme måte har India nesten halvert sin fattigdom i samme periode. Dette bekreftes også når en benytter landenes egne fattigdomsgrenser.

Moene viser til at verken Kina eller India gjør det spesielt godt på hans egen og kollega Jo Thori Linds såkalte "Gnierindeks". Denne måler i hvilken grad utviklingsland har unødvendig høy fattigdom sett i forhold til inntekten de har – det vil si om de har avskaffet fattigdom i takt med mulighetene som den økonomiske veksten har gitt dem.

– Både Kina og India er i topp-ti-gruppen blant verdens mest gjerrige utviklingsland. Men de er der av forskjellig grunner: India fordi landet har dobbelt så høy fattigdom som Kina – med en fattigdomsgrense på to dollar dagen, mens Kina er der fordi landet kunne avskaffet mer fattigdom ettersom landet har en inntekt per innbygger som er nesten dobbelt så høy som den i India, påpeker økonomiprofessoren.

Er demokrati nok?

Det blir ofte sagt at Indias største bragd er etableringen av det demokratiske styresettet i 1947. Og ikke minst at dette landet – med det enorme antallet fattige og analfabeter, med de store regionale, sosiale og økonomiske skillene – har klart å forbli et folkestyre over så lang tid.

– Spørsmålet vi nå bør stille er: Er dette nok? Fører det til noe? Det synes jeg er et fint utgangspunkt for India-Kina-sammenlikningen, sier Banik.

Forskningslederen på SUM viser til *Amartya Sen*, den indiske filosofen og nobelprisvinneren i økonomi.

– Sen har sagt – og dette har jeg også selv forsket på – at det fantastiske med det indiske demokratiet, er at det har klart å forhindre hungersnød. Ytringsfrihet, en aktiv presse og opposisjonspartier har tvunget politikere til å gjøre noe før en katastrofe har vært et faktum. Fordi Kina ikke styres etter demokratiske prinsipper, kunne mellom 15 og 30 millioner mennesker lide sultedøden i perioden 1958–61 uten at omverdenen var klar over omfanget.

Banik påpeker at demokratier er ekstremt flinke til å reagere hvis alle er enige om at det fins et problem. Utfordringen oppstår når man *ikke* er enige.

Kronisk underernæring

- For eksempel: Er underernæring som ikke fører til dødsfall, et problem? Det er stor enighet blant politisk og administrativ ledelse i India, at ingen skal dø på grunn av matmangel. Det er et absolutt tabu. Samtidig er man villig til å akseptere at store deler av befolkningen lider av kronisk underernæring. Fokuset legges på sluttresultatet, nemlig å hindre dødsfall, konstaterer Banik. Han erfarer dessuten at demokratisk valgte politikere ofte er interessert i å opprettholde fattigdommen i sin valgkrets.
- Ved å sørge for små forbedringer for de fattige, spesielt under synlige kriser, oppnår en politiker å få status som en slags frelser. "Når jeg trenger din hjelp ved neste valg, så skal du huske hvem det var som ga deg penger til dine barns skolegang." Dermed oppstår et uheldig klientforhold.
- Det er riktig. Demokratiet virker som en sosial forsikring overfor ekstreme utfall som hungersnød. Som andre forsikringer kan de koste litt, i den forstand at inntekten kanskje ikke blir så høy som i land der en kan styre ressursbruken uten å tenke på at myndighetene skal bli gjenvalgt av dem en styrer, påpeker Moene.

Gjentar feilen fra 70-tallet

Han konstaterer at ingen av landene praktiserer menneskerettighetene perfekt, men at Kina trolig er mer imperfekt enn India.

- Dette er verdt å si høyt så lenge næringslivsledere og toppbyråkrater her hjemme til tider undervurderer betydningen av menneskerettighetene. De er i ferd med å gjøre samme feil som vi på venstresiden gjorde på 1970-tallet. Men behovet for demokrati og menneskerettigheter er like grunnleggende selv om det er materiell framgang.
- India er bedre til å sikre sine innbyggere mot brutale fall i inntekt og levekår, mens Kina har vært bedre til å avskaffe kronisk fattigdom, konstaterer Moene.

Produserer fattigdom

Banik mener at det snakkes for lite om hvem som vinner og hvem som taper på utviklingen og den økonomiske framgangen i de to landene – som mange utpeker som framtidens ledere av den globale økonomien.

- Det er den urbane middelklassen som i første rekke har nytt godt av den store velstandsutviklingen i Kina og India. I et utspill tidligere i år oppfordrer utviklingsminister Erik Solheim til å støtte opp om middelklassen i utviklingsland: En sterk middelklasse bidrar til næringsutvikling, til nye arbeidsplasser og bærekraftig økonomisk vekst, er hans budskap.
- Banik viser til at de nasjonale myndighetene i Kina og India lener seg mot den raskt voksende og stadig mektigere gruppen av urban middelklasse – men at dette skjer ofte på bekostning av de fattige.
- Veksten i økonomien har ført til en imponerende økning i velferd for en stor gruppe mennesker. Vi må huske på at det er snakk om flere hundre millioner mennesker i de to landene. Velstanden hos disse skal bidra til å løfte de fattige ut av sin fattigdom. Men jeg ser ikke at de kjøpesterke, urbane middelklassehusholdningene klarer å dra andre med seg i denne prosessen. Vel, det hender – og det vil skje. Men slett ikke alltid.

SUPERRIKE KINESERE: – Selv om Kina har lyktes med å avskaffe mer fattigdom enn India, vokser ulikhetene i landet dramatisk. Kinas nye overklasse er i ferd med å bli superrike i forhold til gjennomsnittet, påpeker Kalle Moene. (Foto: Francesco Saggio)

Han mener det er på tide å rette oppmerksomheten mot omfordelingsproblemet, og ikke minst ulike måter middelklassen og de rike er med på å opprettholde, og sågar *produsere* mer fattigdom.

– Fattigdomsreduksjon har blitt et moteord, men å snakke om *ulikhetsreduksjon* synes de fleste er ubehagelig. Reduksjon av fattigdom er vi enige om, men opprettholdelsen er det vi burde fokusere på. Det gjelder like mye i Kina som i India.

Klassesamfunn

– Det er ikke mye Dan Banik og jeg er uenige om, og jeg benytter med glede anledningen til å gratulere ham med ny og svært god bok, sier Moene.

– Blant annet er vi helt enige om at det er viktig å være oppmerksom på den voksende ulikheten i både Kina og India. Som antydnet, kan trolig India lettere få til en omfordeling gjennom demokratiske ordninger som tjener flertallet av innbyggerne. Jeg ser for eksempel optimistiske tegn, som sysselsettingsgarantien for fattige husholdninger på landsbygda.

Professoren peker imidlertid på et problem som i særlig grad gjelder India. – En stor utfordring for India er at den sosiale mobiliteten i landet er svært lav. Mulighetene for utdanning er meget ulikt fordelt. På dette feltet skårer Kina bedre enn India. I motsetning til Kina, har ikke India hatt noen periode med sosialisme og visjoner om økonomisk likhet. Landet er et utpreget klasse- og kastebasert samfunn, understreker professoren.

Superrike kinesere

Moene viser til de voldsomme og stadig økende ulikhetene i landet der kommunistpartiet sitter med makten.

– Selv om Kina har lyktes med å avskaffe mer fattigdom enn India, er det dramatisk voksende vokser ulikheter i Kina som det ikke er så lett å bli kvitt igjen. Kinas nye overklasse er i ferd med å bli superrike i forhold til gjennomsnittet. Og nå kan de også bli medlem av Partiet. Også India har voksende ulikhet og stor konsentrasjon av rikdom hos de aller rikeste, men ikke i samme grad som i Kina.

Han mener at korrupsjonen er et problem i begge landene – også i gjennomføringen av sosialpolitikken. I India ble for eksempel noen av bevilgningene til sysselsettingsgarantien stjålet av lokaladministrasjonen og av rike landeiere.

Trenger velferd

– Begge land trenger velferdsstatslignende ordninger for å gi likere muligheter for alle og for å unngå fattigdomsfeller med lav inntekt, lav skolering, lav produktivitet og stor fattigdom. Kanskje vi kan få en positiv spiral av at de to landene konkurrerer med hverandre. For tiden heier jeg mest på India, erkjenner Kalle Moene.